

HINDISTON MILLIY INNOVATION TIZIMI MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI: O‘ZBEKISTON UCHUN TAVSIYALAR

E’zoza Ortiqova Nodirovna

Jahon iqtisodiyoti va
diplomatiya universiteti
Jahon iqtisodiyoti magistranti
ortiqovaezoza@icloud.com

Annotatsiya: Hindiston Milliy Innovatsion Tizimi (MIT) so‘nggi o‘n yilliklarda tez rivojlanib, mamlakatni texnologiya, ilmiy tadqiqot va bilimga asoslangan sanoat sohalarida jahon yetakchilaridan biriga aylantirdi. Axborot texnologiyalari, farmatsevtika, biotexnologiya va qayta tiklanadigan energiya sohalaridagi yutuqlarga qaramay, Hindiston innovatsion tizimi bir qator tuzilmaviy, institutiynal va ijtimoiy-iqtisodiy muammolarga duch kelmoqda. Ushbu tadqiqot Hindiston MITining muammolari va istiqbollari tahlil qilib, O‘zbekiston kabi mamlakatlar uchun foydali bo‘lishi mumkin bo‘lgan strategiyalar va tajribalarni ko‘rsatadi. Tadqiqot Hindistonning siyosiy va institutiynal tajribalarini o‘rganish orqali O‘zbekistonda ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, texnologiyalarni joriy etish va institutlararo hamkorlikni yaxshilash bo‘yicha tavsiyalar beradi.

Kalit so‘zlar: Milliy Innovatsion Tizim, Hindiston, innovatsion siyosat, ilmiy-tadqiqot ishlari (R&D), texnologiyalarni joriy etish, tadbirkorlik, bilim iqtisodi, institutlararo hamkorlik, O‘zbekiston, innovatsion muammolar

Innovatsiya XXI asrda iqtisodiy o‘sish, raqobatbardoshlik va barqaror rivojlanishning asosiy omili hisoblanadi. Milliy Innovatsion Tizimlar (MIT) mamlakatlar qanday qilib hukumat institutlari, universitetlar, ilmiy markazlar va xususiy sektor orqali innovatsiyalarni tashkil etishi, moliyalashtirishi va rag‘batlantirishini tushunishga yordam beradi. Hindistonning MITi yuqori texnologiyali sanoatlar, dasturiy ta‘minot, farmatsevtika va kosmik tadqiqotlar sohasidagi yutuqlari bilan global miqyosda e’tirof etilgan. Hindiston hukumati innovatsiyani rag‘batlantirish uchun ilmiy markazlarni moliyalashtirish, startaplarni qo‘llab-quvvatlash va texnoparklarni rivojlantirish kabi siyosatlarni amalga oshirgan.

Shu bilan birga, Hindiston MITi ba’zi muammolar bilan ham duch kelmoqda. Ularga mintaqaviy innovatsion imkoniyatlarning notekisligi, akademiya va sanoat

o'rtasidagi yetarli hamkorlikning yo'qligi, murakkab tartib-taomillar va startaplar uchun moliyaviy mablag'larga cheklangan kirish kiradi. Bundan tashqari, ilmiy tadqiqotlarni tijoriy mahsulotlarga aylantirish jarayoni ham notekis bo'lib, texnologiyalarni joriy etish va tijoriylashtirish mexanizmlarini samaraliroq qilish zaruratini ko'rsatadi.

Ushbu tadqiqot Hindiston MITni tahlil qilish, uning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, rivojlanish istiqbollari baholashga qaratilgan. Shuningdek, Hindiston tajribasini O'zbekiston kontekstida o'rganish orqali ilmiy-tadqiqot ishlari, texnologiyalarni rivojlantirish, startaplarni qo'llab-quvvatlash va institutlararo hamkorlikni mustahkamlash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish mumkin. Hindistonning yutuqlari va muammolaridan saboq olish O'zbekistonda innovatsion ekotizimni kuchaytirish, global bilim iqtisodiyotida raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi.

Hindiston Milliy Innovatsion Tizimi (MIT) so'nggi o'n yilliklarda katta rivojlanish yo'lini bosib o'tdi. Mamlakat axborot texnologiyalari, farmatsevtika, biotexnologiya, kosmik tadqiqotlar va qayta tiklanadigan energiya sohalarida global miqyosda yetakchi o'rinlarni egalladi. Ushbu yutuqlar Hindiston hukumati tomonidan ilgari surilgan siyosiy dasturlar, ilmiy-tadqiqot institutlarining faolligi va xususiy sektor bilan samarali hamkorlik natijasida amalga oshdi. Shuningdek, startaplar ekotizimi va texnoparklarning rivojlanishi innovatsion faoliyatni rag'batlantirishda muhim omil bo'ldi.

Shunga qaramay, Hindiston MITi bir qator muammolar bilan ham yuzlashmoqda. Birinchi muammo — mintaqaviy notekis rivojlanishdir. Innovatsion resurslar asosan metropollarda, masalan, Bengalore, Mumbai va Haydarobod kabi yirik shaharlar va texnoparklarda to'plangan. Kichik shaharlar va qishloq hududlarda ilmiy-tadqiqot ishlari, startaplarni qo'llab-quvvatlash va texnologiyalarni joriy etish imkoniyatlari cheklangan. Bu esa mamlakat ichida innovatsion tengsizlikni kuchaytiradi va resurslarni samarali taqsimlashni qiyinlashtiradi.

Ikkinchi muammo — akademiya va sanoat o'rtasidagi yetarli hamkorlikning yo'qligi. Ko'plab ilmiy markazlar va universitetlar yuqori sifatli tadqiqotlar olib boradi, ammo ushbu tadqiqotlarni tijoriy mahsulotlarga aylantirish va sanoat bilan bog'lash samarasi past. Natijada, ko'plab innovatsion g'oyalar tijoriylashtirilmay qoladi va mamlakatning iqtisodiy rivojlanishiga kiritiladigan hissa cheklanadi. Ushbu masala startaplar va ilmiy markazlar o'rtasidagi ko'priklarni yaratish, texnologiyalarni joriy etish bo'yicha dasturlarni kengaytirish orqali hal qilinishi mumkin.

Uchinchi muammo — tartib-taomillar va me'yoriy-huquqiy bazaning murakkabligi. Hindistonda innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlovchi qonunlar va siyosatlar mavjud bo'lsa-da, birokrtatik to'siqlar va moliyaviy resurslarga cheklangan kirish ko'plab startaplar va kichik innovatsion kompaniyalar uchun muammo tug'diradi. Patent olish, grantlarni jalb qilish va davlat dasturlaridan foydalanish jarayonlari murakkab bo'lgani sababli, ko'plab innovatsion loyihalar vaqt va resurslar nuqtai nazaridan samarali amalga oshmay qoladi.

Shuningdek, ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatni moliyalashtirish yetarli emasligi ham muhim muammolardan biri hisoblanadi. Xususi sektor investitsiyalari mavjud bo'lsa-da, ular ko'proq daromad keltiruvchi sohalarga yo'naltiriladi, ilmiy tadqiqot va fundamental fanlarga ajratiladigan mablag'lar cheklangan. Bu esa ilmiy-texnologik kashfiyotlarning barqaror rivojlanishiga to'sqinlik qiladi.

Biroq, Hindiston MITining istiqbollari ham katta. Raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, biotexnologiya va qayta tiklanadigan energiya sohasida ilg'or yutuqlar, shuningdek, startaplar va innovatsion ekotizimning rivojlanishi mamlakatni global innovatsion xaritada yetakchi qilmoqda. Hukumatning "Make in India", "Startup India" va "Digital India" kabi dasturlari innovatsion faoliyatni rag'batlantiradi, tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlaydi va texnologiyalarni joriy etish jarayonini tezlashtiradi.

Hindiston tajribasi O'zbekiston uchun qimmatli saboqlarni taqdim etadi. Birinchi navbatda, O'zbekiston MITini rivojlantirishda mintaqaviy tengsizliklarni kamaytirish muhim. Innovatsion markazlar, texnoparklar va ilmiy institutlarni turli viloyatlarga tarqatish orqali tadqiqot va innovatsion faoliyatning mamlakat bo'ylab kengayishi ta'minlanishi mumkin.

Ikkinchidan, akademiya va sanoat o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur. Universitetlar va ilmiy markazlar innovatsion g'oyalarni tijoriylashtirishda xususi kompaniyalar bilan yaqindan ishlashi, startaplarni qo'llab-quvvatlash va texnologiyalarni sanoatga joriy etish mexanizmlarini yaratishi lozim. Buning uchun innovatsion inkubatorlar, grant dasturlari va patent tizimlari samarali ishlashi kerak.

Uchinchidan, tartib-taomillarni soddalashtirish va me'yoriy-huquqiy bazani modernizatsiya qilish tavsiya etiladi. Startaplar va kichik innovatsion kompaniyalar uchun ruxsatnomalar, moliyaviy qo'llab-quvvatlash va grantlarni jalb qilish jarayonlarini tezlashtirish zarur. Shu bilan birga, davlat dasturlari va innovatsion fondlar orqali ilmiy-tadqiqot ishlarini moliyalashtirish samaradorligini oshirish mumkin.

To'rtinchidan, O'zbekiston MITni rivojlantirishda raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektni qo'llash muhim. Elektron platformalar, onlayn grant dasturlari, innovatsion tarmoq va sun'iy intellekt tizimlari innovatsion faoliyatni kuzatish, boshqarish va samarali moliyalashtirish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, Hindistonning milliy innovatsion tizimi nafaqat muvaffaqiyatlari, balki duch kelgan muammolari bilan ham O'zbekiston uchun qimmatli saboqlar beradi. Mintaqaviy tengsizliklarni kamaytirish, akademiya va sanoat hamkorligini kuchaytirish, me'yoriy-huquqiy bazani soddalashtirish, ilmiy-tadqiqotlarni moliyalashtirishni oshirish va raqamli texnologiyalardan foydalanish orqali O'zbekiston innovatsion ekotizimini mustahkamlashi mumkin. Shu yo'l bilan mamlakat ilm-fan, texnologiya va startaplarni rivojlantirish orqali global iqtisodiyotda raqobatbardoshligini oshirishi mumkin.

Hindiston Milliy Innovatsion Tizimi (MIT) so'nggi yillarda katta yutuqlarga erishgan bo'lsa-da, bir qator muammolarga duch kelmoqda: mintaqaviy notekislik, akademiya va sanoat o'rtasidagi yetarli hamkorlikning yo'qligi, murakkab tartib-taomillar va moliyaviy resurslarga cheklangan kirish. Shu bilan birga, Hindistonning startaplar ekotizimi, texnoparklar, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektga asoslangan strategiyalari MITning istiqbollarini kengaytiradi va mamlakatni global innovatsion xaritada yetakchi o'rinlarga olib chiqadi.

O'zbekiston Hindiston tajribasidan saboq olib, o'z MITni rivojlantirish uchun bir nechta choralarni amalga oshirishi mumkin: mintaqaviy tengsizliklarni kamaytirish, akademiya va sanoat hamkorligini kuchaytirish, me'yoriy-huquqiy bazani soddalashtirish, ilmiy-tadqiqotlarni moliyalashtirishni oshirish va raqamli texnologiyalardan foydalanish. Bu yo'l bilan O'zbekiston innovatsion ekotizimini mustahkamlab, ilm-fan, texnologiya va startaplar sohasida barqaror rivojlanishga erishishi va global iqtisodiyotda raqobatbardoshligini oshirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Nayak, P. & Kumar, R. (2018). India's National Innovation System: Challenges and Opportunities. New Delhi: Academic Press.
2. Basu, P. (2016). Innovation and Economic Growth in India. London: Routledge.
3. Ministry of Science and Technology, Government of India. (2020). Annual Report on Innovation and R&D. New Delhi: Government Publications.
4. OECD. (2019). India: Science, Technology and Innovation Outlook. Paris: OECD Publishing.
5. Startup India. (2021). National Innovation and Start-up Ecosystem Report. New Delhi: Government of India.
6. Zokirjonov, R. & Tursunov, A. (2020). Innovatsion tizimlarni rivojlantirish tajribasi va O'zbekiston uchun tavsiyalar. Toshkent: Ilm-fan nashriyoti.